

Jan Nkołajew

„Pamięć stanu wojennego: strażnicy i więźniowie niepamięci”, Waldemar Urbanik, Amadeusz Michał Urbanik, Szczecin 2010 : [recenzja]

Edukacja Humanistyczna nr 2 (27), 201-202

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzowana praca zasługuje na wnikliwą uwagę, nie tylko z racji analizowanej problematyki. Książka ta wpisuje się także w obszar wielowątkowy badań obejmujących stosunki w rejonie pogranicza, które zawsze będzie obszarem przestrzeni badawczej w naukach społecznych.

Jan Nikolajew

Waldemar Urbanik, Amadeusz Michał Urbanik
Pamięć stanu wojennego: strażnicy i więźniowie niepamięci
„Pedagogium” Wydawnictwo OR TWP,
Szczecin 2010, ss. 204

W naukach społecznych, a szczególnie socjologii, wielu znanych badaczy podkreśla, że rzeczywistość społeczna jest nieskończenie złożona. Dlatego też socjologowie poddają refleksji badawczej różne obszary życia zbiorowego w wymiarze mikro- i makro-strukturalnym. W ten nurt analizy i refleksji socjologicznej wpisać należy problematykę podjętą przez autorów recenzowanej pracy.

Recenzowana książka składa się z trzech części, które autorzy zatytułowali: *O stanie wojennym*, *Autoportret aktorów stanu wojennego – strony barykady*, *O tym jak postrzegamy stan wojenny*. Te trzy części opracowania poprzedzono ogólną charakterystyką analizowanego zagadnienia. W tym wprowadzeniu przedstawiono archiwalne informacje ze zdarzeń, które miały miejsce w 1981 roku w szczecińskiej stoczni, a także w Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek”. Po prezentacji zapisów archiwalnych autorzy wskazali na różne badania dotyczące postaw wybranych grup społecznych wobec wydarzeń stanu wojennego. Jak podkreślają autorzy pracy, „lektura tego opracowania przybliży nas do większego zrozumienia procesów kształtowania się opinii społecznej w szeroko rozumianym wymiarze percepcji i oceny stanu wojennego”. Ta uwaga – w moim odczuciu jest o tyle ważna, że stan wojenny stanowi przedmiot refleksji różnych ośrodków badawczych i nie tylko przedstawicieli nauk społecznych, ale także elit politycznych i gospodarczych. Jest również przedmiotem refleksji wielu grup społecznych i zawodowych oraz zwykłych obywateli, którzy mają w pamięci te wydarzenia, lub znają je z opowieści swoich rodziców, wiedzy i informacji przekazywanych im przez mass media, szkołę i środowiska lokalne. Tym bardziej że autorzy wskazują na wiele nurtów analizy stanu wojennego.

Praca powstała w oparciu o badania ilościowe przeprowadzone w latach 2005-2008 na populacji 3146 respondentów z województwa lubuskiego i zachodniopomorskiego oraz pogłębionych wywiadów z wybranymi przedstawicielami środowisk politycznych i związkowych, co niejako wzmacnia walor tego opracowania – bez względu na to, na ile reprezentatywny jest dobór tych osób.

W pierwszej części pracy, zatytułowanej *O stanie wojennym*, autorzy przedstawili wybrane aspekty tych wydarzeń w wymiarze makro- i mikro-strukturalnym. W tym ostatnim przypadku odnosi się to głównie do przebiegu zdarzeń w Szczecinie. Ten wątek analizy

uzupełnia prezentacja badania opinii społecznej. Czy jest to najlepsze miejsce dla tej prezentacji, tym bardziej że punkt trzeci w tej części opracowania wraca do analizy historyczno-prawnej? W moim odczuciu należałoby badania opinii społecznej wyodrębnić w tej części analizy i nadać jej odrębny charakter. Przemawia za tym – w moim przeświadczeniu – wielowątkowość prezentowanych opinii respondentów.

Część druga pracy, *Autoportret aktorów stanu wojennego – strony barykady*, jest moim zdaniem najbardziej interesującym wątkiem analizy socjologicznej. Dobór respondentów może wyzwalać określone pytania i dlatego autorzy starają się uzasadnić swoje wybory. W tym autoportrecie ciekawy poznawczo, a zarazem wielowątkowy jest wywiad z panem Andrzejem Milczanowskim, jedną z najbardziej znanych (wtedy i obecnie) postaci, kojarzoną w regionie z powstaniem i działalnością tzw. „pierwszej Solidarności, identyfikowaną symbolem tamtych wydarzeń – Stoczną im. A. Warskiego w Szczecinie”. Drugi wywiad przeprowadzony został z panem Marcinem Herą. Autorzy uzasadnili wybór tej osoby do prezentowanej pracy tym, że jest absolwentem studiów licencjackich na kierunku Europeistyka Uniwersytetu Szczecińskiego i studentem kierunku Politologia. Jest on reprezentantem młodego pokolenia (rocznik 1987), „które nie jest obciążone biograficznie wydarzeniami z grudnia 1981 roku”. Wylania się jednak pytanie, na ile to „spojrzenie” jest charakterystyczne dla środowiska akademickiego i jego rówieśników uwikłanych w różne role społeczne i zawodowe?

W trzeciej części pracy, zatytułowanej *O tym jak postrzegamy stan wojenny*, przedstawiono różne postawy badanych związane z tym wydarzeniem. Autorzy w tej części analizy korzystają nie tylko z badań własnych, ale odwołują się także do innych ujęć i ośrodków badawczych.

Recenzowana praca W. i A.M. Urbanika jest interesującym przyczynkiem do badań nad stanem wojennym w ujęciu przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, w tym także socjologicznych. Jak zaznaczają autorzy, „mamy nadzieję, że nasza praca przyczyniła się choćby w ograniczonym zakresie do większego zrozumienia złożoności materii społecznych aspektów stanu wojennego”. Jestem przekonany, że tak postawiony cel recenzowanej pracy, pomimo pewnych uwag o charakterze subiektywnym, został osiągnięty. Czytelnik ma możliwość zapoznania się z socjologicznym ujęciem problemu, może podzielać i odrzucać sposób prezentacji tych złożonych przecież zagadnień. Wyzwolić mogą one jednak różne oceny czytelnika. I to było jednym z ważnych założeń autorów.

Jan Nikolajew